

KB KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

ALBERT I

Jaargang XXIII

4-5

10 september 1979

TWEEMAANDELIJKS INFORMATIEBULLETIN

Schenkeningen

De heer C. Van der Elst, lid van de Administratieve Commissie van de Koninklijke Bibliotheek en van de Raad van Beheer der "Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek Albert I" heeft aan de Afdeling Dagbladen en Tijdschriften een volledige reeks van "La Libre Belgique" (4 sept. 1939 tot 9 mei 1940) geschonken. Dezelfde afdeling heeft ter bewaring van de h. J Van Maldergem, oud-hoofdredacteur van het dagblad "Le Phare-Dimanche" een met de hand geschreven analytische catalogus ontvangen. Hij bevat de artikels, die werden gepubliceerd tussen 1953 en 1973, datum waarop de krant heeft opgehouden te verschijnen.

Aanwinsten

Handschriftenkabinet : HENDRIK VAN COESFELD, Sermones. Oudergem, Rooklooster, ca. 1450-1455; papier (f 248 perkament), 21,4 cm x 15 cm; op f 4r-16v en 17r-252r : bladspiegel 16 à 17,5 cm x 10,2 à 11 cm, 31 à 40 regels, littera bastarda; op f 15r-16v (een ingevoegd dubbel blad) : 14,2 à 14,3 cm x 10 cm, 28 of 29 regels, littera cursiva; 15de-eeuwse bruin kalfsleren band op houten borden, voor- en achterplat met dubbele filets (ruitenveld) en losse stempels, sporen van twee sloten, rug vernieuwd, vier ribben. Hs. IV 1154

Gekocht van het antiquariaat E. Van Balberghe, Brussel, in 1979.

Dit handschrift bevat 54 preken van de kartuizer Hendrik van Coesfeld : a. 52 preken over dertien verschillende feestdagen van het kerkelijk jaar, nl. twee preken over Allerheiligen, twee over Driekoningen, vier over Pinksteren, drie over de Geboorte van de H. Johannes de Doper, vier over de H. Maria Magdalena, vijf over Maria-Lichtmis, drie over Maria-Tenhemelopneming, vijf over de H. Hugo van Lincoln, vier over Maria-Geboorte, vier over de H. Michael, vijf over Maria-Boodschap, twee over Hemelvaartsdag en drie over Kerstmis (f 4r-235r); b. twee preken, resp. gehouden in 1404 en 1406 in het generaal kapittel in Seitz (f 235r-250r); c. een lijst van de preken, niet in de volgorde, waarin ze in het handschrift voorkomen, maar gerangschikt naar de feestdagen, waarover ze handelen (f250v-252r). Hendrik van Coesfeld, wiens

eigenlijke naam Hendrik Kenemade schijnt te zijn geweest, was afkomstig uit het Westfaalse stadje Coesfeld. Hij werd omstreeks 1350 geboren en trad jong in de orde der kartuizers. Van 1373 tot 1376 was hij prior van het klooster Monnikhuizen bij Arnhem, daarna van het klooster Sint-Jansberg te Zelem bij Diest en van het klooster Sint-Martens-Bosch te Sint-Martens-Lierde bij Geraardsbergen. Van 1400 tot aan zijn dood was hij prior van het klooster Domus Hollandiae of Het Hollandse Huis bij Geertruidenberg, vandaar dat hij soms "prior Hollandiae" of, zoals in dit handschrift, "prior de monte" werd genoemd. Hendrik van Coesfeld heeft in zijn orde een belangrijke rol gespeeld. In 1374 werd hij door het generaal kapittel tot een van de acht definitoren van de orde der kartuizers benoemd. Toen het Grote Schisma van 1380 tot 1410 ook zijn orde verdeelde, stond hij aan de zijde der urbanisten, die hun generaal kapittel in het bovengenoemde Seitz hielden. Vóór 1404 was hij visitator van de provincies Alemania superior en inferior, van 1404 tot 1406 covisitor en van 1406 tot 1410 visitator van de Provincia Rheni. Hij was ook visitator en van de Provincia Angeliae. Na het Grote Schisma werd hij visitator van de Provincia Picardiae, waartoe ook kartuizerkloosters in België en Nederland behoorden. Als definitior en visitator was hij vaak op reis en moest hij het bestuur van zijn klooster aan de vicarius overlaten. Hij overleed op 10 juli 1410 in het klooster Genadedal te Brugge. Het werk van Hendrik van Coesfeld bestaat uit traktaten en preken, die nooit zijn gedrukt en dus alleen in handschriften bewaard zijn gebleven. Dezelfde preken als in dit handschrift, echter in een andere volgorde, bevinden zich nog in hs. Brussel, Koninklijke Bibliotheek, 1212, geschreven in 1440 en afkomstig uit Groenendaal. Het hier besproken handschrift bevat twee latere aantekeningen, resp. voorkomend op f 1r en 250r : "Jste liber pertinet monasterio rubeevallis in zonia prope bruxellam ad vnum miliare Scriptus per manus fratris iohannis de duffele confessoris sororum in valle sancte barbare cuius anima requiescat in pace Aman" en "Finitus et scriptus per manus fratris iohannis de uffele presbyteri et canonici regularis ordinis sancti augustini episcopi professi in rubeaualle". Uit die aantekeningen blijkt dat het handschrift door Johannes van Uffel of Duffel, priester en reguliere kanunnik van de H. Augustinus in Rooklooster, later biechtvader van het klooster Sint-Barbara te Tienen, is vervaardigd en aan Rooklooster heeft toebehoord. Sint-Barbaradal was een priorij van reguliere kanunnikessen van de H. Augustinus, aangesloten bij de Congregatie van Windesheim. Volgens de eerste aantekening heette de kopiist Johannes van Duffel, volgens de tweede Johannes van Uffel. Volgens de Catalogus fratrum regularium Cenobij Rubeeuallis in zonia prope bruxellam van Gaspar Ophuys, voorkomend in hs. Brussel, Koninklijke Bibliotheek, II 480, was zijn naam Johannes van Huffele. Naar dezelfde bron was hij eerst supprior en novicenmeester in Rooklooster, daarna rector en biechtvader van Sint-Barbaradal, waar hij in 1473 overleed. Blijkens de daarin voorkomende watermerken is het hier besproken handschrift omstreeks 1450-1455 tot stand gekomen. In die tijd verbleef Johannes van Huffele nog in Rooklooster. Slechts in de laatste jaren van zijn leven was hij rector en biechtvader van Sint-Barbaradal. Als dusdanig waren zijn onmiddellijke voorgangers Jacobus Raeymaeckers van Korsendonk (1457-1461), Johannes Ghysen van Ter Nood Gods te Tongeren (1461-1463) en Antonius Hoogstraten van Rooklooster (sedert 1463). Het hier besproken handschrift

wordt in de catalogus van de boeken van Rooklooster, bewaard in hs. Brussel, Koninklijke Bibliotheek, II 152, driemaal vermeld : op f 5r, nr. 402 (Sermones prioris de monte Carthusiensis) op f 64r, nr. 28 (Sermones prioris de monte carthusiensis) en op f 74v, nr. 402 (Sermones prioris de monte carthusiensis). Eveneens wordt het tweemaal genoemd in hs. Wenen, Österreichische Nationalbibliothek, Ser. nov. 12694, bevattend het Register van Rooklooster : op f 38v in de Tabula alphabetica omnium voluminum librerie nostre, nr. 101 (Sermones de monte carthusiensis de quibusdam festiuitatibus) en op f 428v (Sermones prioris de monte ordinis carthusiensis festiuitatibus). Blijkens een ex-libris met wapenschild, op de binnenzijde van het voorbord geplakt, heeft het hier besproken handschrift deel uitgemaakt van de Bibliotheca Sussexiana, zijnde de bibliotheek samengebracht door Augustus Frederick, hertog van Sussex (1773-1843), zesde zoon en negende kind van koning George III en koningin Charlotte. Het werd in 1844, samen met de andere handschriften van de Bibliotheca Sussexiana, door R.H., T. en C. Evans te Londen geveild. /J.D./

Th. Pettigrew, Bibliotheca Sussexiana. A Descriptive Catalogue, Accompanied by Historical and Biographical Notices, of the Manuscripts and Printed Books Contained in the Library of His Royal Highness of Duke of Sussex in Kensington Palace, Vol. I, Part I, London, 1827, p. CLVII en CLVIII, nr. 98. Bibliotheca Sussexiana. The Extensive and Valuable Library of his Royal Highness the Late Duke of Sussex. Part. II. Manuscripts. Which will be sold by Auction by Messrs. Evans. No 93, Pall Mall : On Wednesday, July 31, and three Following Days, 1844. T.F. H(ender)son, Augustus Frederick, Duke of Sussex, Dictionary of National Biography, II, 1885, p. 257-258. Anecdota ex codicibus hagiographicis Iohannis Gielemans, canonici regularis in Rubea Vall prope Bruxellas, Bruxelles, 1895, p. 189 en 229. H.J.J. Scholtens, De kartuizers bij Geertruidenberg, Bossche Bijdragen. Bouwstoffen voor de Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch, XVII, 1940-1941, p. 52-59. E.G. Hoekstra, Henri de Coesfeld, Dictionnaire de spiritualité, VII, Paris, kol. 182-184. E. Persoons, Prieuré du Val-Saint-Barbe, à Tirlemont. Monasticon belge. Tome IV. Province de Brabant, Cinquième volume, Liège, 1971, p. 1353-1359.

Kostbare Werken : Giovanni Boccaccio. ΠΕΡΙ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑΣ deorum. Cum annotationibus Jacobi Micylli... Bazel, Joannes Hervagius, 1532, f. Bruin kalfsleer op kartonnen platten; op beide platten, in een blindgestempelde omlijsting van een rolstempel en filets, bevindt zich viermaal de zgn. Spes- en Fides-) paneelstempel, I.P. getekend; rug met vijf ribben.

LP 6061 C

Voor- en achterplat van deze boekband zijn versierd met vier afdrukken van een Renaissance paneelstempel, die de Hoop in de vorm van een vrouw voorstelt. Deze, in de geschiedenis van de Leuvense boekband, wel bekende paneelstempel, bestaat in vier varianten : twee zijn getekend I.B. (Jacob Bathen, drukker-boekhandelaar ?), de twee andere I.P. (Jacob Pandelaert, boekhandelaar ?). Deze beide monogrammist bezaten een paneelstempel met de